

2007.11.30.

Lengyel György

A bizalom szerepe a társadalomban és a gazdaságban

- bizalom: annak feltételezése, hogy a releváns partnerek jóhiszeműen a kölcsönös elvárásoknak és normáknak megfelelően járnak el
- a bizalom csökkenti a biztonságihiányt, elősegíti a társadalmi-gazdasági hatékonyságot
- elég feltételezni, hogy a társadalmi környezet kiszámíthatóan viselkedik¹
- USA: gyorsítósáv használatának korlátozása:
 - o gumibábuk használata
 - o autóstóp-rendszer kialakulása²

Bizalom a gazdasági szervezetek között

- Mari Sako → japán és brit vállalatok magatartásmintáinak vizsgálata³
- két jellegzetes típus: ACR, OCR

Arm's Length Contractual Relations

- távolságtartó szerződéses viszony
- alacsony kölcsönös függés
- rövidtávú kötelezettségek
- árra és részletes szerződésre való koncentráció
- fogyasztói jóakaratba és beszállítói kompetenciába vetett hit alacsony
- a kockázatmegosztás kicsi a partnerek között
- a technológia- és információtranszfer mértéke is kicsi
- az angolszász rendszerekben jellemző

Obligational Contractual Relations

- kölcsönös elköteleződés (hosszú távra)
- jelentős technológia- és információtranszfer
- fogyasztói jóakaratba és beszállítói kompetenciába vetett hit magas
- a kockázatmegosztás számottevő a partnerek között
- a japán vállalatokra jellemző

'96-os tanulmány (Magyarország)

- alacsony: a kölcsönös függés, a kockázatmegosztás és a technológia- és információtranszfer mértéke
- viszont sokkal magasabb a beszállítók kompetenciájába vetett bizalom; ennek indikátorai: félkész termékek minőségellenőrzési aránya kicsi; megkezdődik-e a termelés a szóbeli megállapodás után, de még az írásbeli szerződés megkötése előtt
- Mo. közelebb áll az OCR-hez

A kapitalizmus változatai

- liberális piacgazdaság (pl. USA)

¹ diktatúra: kiszámíthatóan rosszhiszemű környezet; Fukuyama: kiszámíthatóság + jóhiszemű viselkedés *együtt* a feltétele

² kerülendő témák: vallás, szexualitás, politika

³ később alkalmazva Magyarországon is

- koordinált piacgazdaság (pl. Ny-Eu.) → türelmesebb piaci partnerek (hosszabb távú szempontok vezérlik); network monitoring a befektetők szokásairól: a kapcsolatháló releváns elemeinek figyelembe vétele rangsoroláskor; az üzleti csoportok jelentős szerepe
- Sako után: a magas fokú bizalmi szint a gazdasági rendszerekben komparatív előnyökkel járnak & a fogyasztói opportunizmus kismértékű⁴

Magyar Vállalati Panelvizsgálat (MVP)

- 2-3 évente
- reprezentatív minta
- feldolgozó ipar → kis- és középvállalkozások
- '99.: a magyar cégek 40%-a nyilatkozta, hogy a szóbeli megállapodás után megkezdődik a termelés // obligációs viszony
- Mo.-n elterjedtebb, mint Japánban

Charles Parrow – két jelenség: *nem dependens alvállalkozás, kisvállalati kapcsolatháló*

- divizionális nagyvállalatokkal szembeni kihívás
- beszerzési és eladási oldalon kiküszöbölendő a bizalmatlansági tényező: beszállítók beolvasztása
- decentralizációs tendenciák

1. *nem dependens alvállalkozás*

- egy beszállító több cégnek szállít
- a nagyvállalat kiadja tevékenységének egy részét: több beszállító
- flexibilis termelés iránti igény megnövekedése
- a kisebb termelőknek jobb, közvetlenebb az informáltsága a fragmentált piacról
- a nagyvállalatok tranzakciós ktg-csökkentéséből származó előny a kisvállalatok számára behozható: információs technika fejlődése és alkalmazása
- kevésbé specializáltak a kisvállalati szerepek → csökkentik az elgondolás és a kivitelezés közötti távolságot⁵
- közvetlenebb a tevékenység és a tevékenység jutalma, mint a nagyvállalatban
- a tulajdonos része a hierarchiának + döntési jog + átlátja a folyamatokat
- további előny: munkaerő és technológia gyorsabb adaptációja, igényekhez való igazítása, piaci igényekhez mért gyors reakciós lehetőség

2. *kisvállalati kapcsolatháló*

- ágazat- és termékspecifikus kisvállalati kapcsolatháló
- alacsony bérek, függőség, (ön)kizsákmányolás⁶, bizonytalanság
- jellemző: könnyűipar, élelmiszeripar, elektronika
- nem jellemző: nehézipar
- negatív (korlátozó) hatásai: kooperációs helyzet, monopolisztikus állapot kizárása, hatalmi potenciál kiiktatása (a nagyvállalat kijátszhatja a partnereit)
- pozitív hatások: partnerek ösztönzése az innováció létrehozásában, problémamegoldó készség fejlesztése, bizalomteremtő képesség, stabilitás, hatékonyság
- nagyvállalat → kisserződés: „nem tudom, hogy kell csinálni, kénytelen vagyok megbízni”
- kisvállalat: „tudom, hogy kell csinálni, ezért megbízom benned, hogy úgy fogod megcsinálni” ~partner kompetenciája + vagyon- és hatalommegosztás, kooperáció, rotálás

⁴ az oksági kapcsolat nem bizonyított, de erős szignifikancia jellemzi

⁵ idő, energia, pénz, stb

⁶ a vállalkozó napi magasabb óraszámot tölt munkavégzéssel, mint egy alkalmazott

A bizalom társadalmi hatása, aspektusai

Diego Gambetta – RDE fogalmi nyelvvel dolgozik, maffiakutatók

→ 3 ok, melyek kapcsolatban állnak, de egymásból nem levezethetőek:

- idegen megszállás (spanyolok) → közigazgatásba vetett bizalom hiánya
 - viselkedési norma: sikeres üzlet = minél ügyesebben átverni a másikat
 - társadalmi szerkezeti elem: a társadalmi mobilitás gátolva volt (állam, piac egyaránt)
- maffia: helyi társadalmon belüli megbecsültség; kölcsönös védelem, becsstelenségen alapuló szerződés, a bizalomhiány ára; újratermeli a veszélyeket, melyektől megvéd; erőszakos önkiterjesztés

Robert D. Putnam: Bowling alone

- a civil szervezetekben való aktív részvétel csökken
- mindenféle demokratikus részvételi arány (templomba járás, szavazási-választási részvételi arány, a generalizált bizalom⁷ szintje csökken)
- lehetséges okok:
 - o kétkeresős családmodell elterjedése, női munkavállalás
 - o kevesebb szabadidő
 - o magas fokú migráció, gyökértelenség, beilleszkedési nehézségek
 - o generációváltás
 - o passzív időtöltés elterjedése (tv → aszimmetrikus kommunikáció gátolhatja a későbbi kapcsolatteremtést illetve társas együttlétek megtartását is)⁸

⁷ másik (idegen) emberbe vetett bizalom

⁸ internet: nem csökkenti az integrációs szintet

Szeminárium (Kiss Márta)

- értelmiség újratermelődése, pozíciójának megerősítése
- tőkefogalom a társadalomtudományokban
- a felhalmozáshoz idő kell
- fennmaradási tendencia rejlik benne
- főbb típusai:
 - o gazdasági
 - o társadalmi
 - o kulturális
 - tárgyasult (inkorporált nélkül nem áll meg)
 - inkorporált
 - intézményesült

Inkorporált kulturális tőke

- testreszabott
- elsajátítási folyamat előzi meg
- beépül a személyiségbe
- közvetlenül nem átruházható
- öntudatlanul is végbemehet (kiskori szocializáció)
- legleplezetebben örökíthető át⁹

Intézményesült kulturális tőke

- titulusok alapján (pl. diploma)
- kulturális kompetencia bizonyítéka
- nem ruházható át
- felcserélhetőség (titulusok révén: egyetemi hierarchia, egymás helyébe lépés)
- „váltóárfolyam” = pénzbeli érték
- az átválthatóságot a profitesélyek határozzák meg (változó szabályok érvényesek)
- megkülönböztetés az autodidaktáktól

Tőkeátalakulás

- minden tőke alapja a gazdasági tőke
- idő- és munkaigényes
- gazdaságiból társadalmi pl. kapcsolatfenntartás
- gazdaságiból kulturális pl. művelődés
- cél: minél kisebb legyen a tőkeátalakítás ktg-e → apadási kockázat¹⁰
- átörökítés akadályozása

Alternatív olvasmányról:

- tanári tekintély: fizikai korlát, nyelvi megfogalmazás
- nyelvtípusok: polgári (absztrakt, leíró jellegű, sok latin eredetű szó használata), köznépi (egyszerűsítő, nincs körülírás)
- familiarizáció + iskolai környezet

⁹ mikor bukkan elő? pl. gazdasági tőke átadásának/átörökítésének akadályoztatása során (lásd: kulákküldözés, államosítás)

¹⁰ hálátlanság → intézményesítettség